

Studying the Role of Social Capital and its Components on the Level of Social Vitality: A Meta-Analysis of Research from 2008 to 2012

✉ **Taha Ashayeri** / Assistant Professor of History and Sociology, Faculty of Social Sciences, University of Mohaqeq Ardabili t.ashayeri@gmail.com

Tahereh Jahanparvar / PhD Student of Cultural Sociology, Department of Social Sciences, Faculty of Social Sciences, Communication and Media, Islamic Azad University, Central Tehran Branch

Received: 2024/08/22 - **Accepted:** 2025/02/17

jparvar@yahoo.com

Abstract

Social capital refers to social ties and social support that increase social vitality by strengthening neighborhood networks, intimacy, religious and support networks, and social belonging. Iranian society continues to enjoy appropriate social vitality due to its traditional ethnic context, ethnic norms and practices, religious festivals, collective national rituals, indigenous patterns and neighborhoods, and the reason for this is the existence of social capital. The main purpose of this research is to study the effect of social capital on social vitality in Iran. The main research method is quantitative meta-analysis. The statistical population of 88 and the sample size of 47 were selected by the purposive-non-probability method in the period of 1387-1401. The results show that social capital has a significant effect on the level of social vitality with an overall effect size is 21 percent. Also, there is a significant relationship between the components of social capital, including social participation (0.341), sense of social belonging (0.341), social trust (0.401), religious belonging (0.382) and social cohesion (0.451) with social vitality.

Keywords: social capital, social vitality, religious belonging, social belonging, Islam.

نوع مقاله: پژوهشی

مطالعه نقش سرمایه اجتماعی و مؤلفه‌های آن بر میزان نشاط اجتماعی: فرا تحلیل پژوهش‌های ۱۳۸۷-۱۴۰۱

t.ashayeri@gmail.com

طاهّا عشایری / استادیار گروه تاریخ و جامعه‌شناسی دانشکده علوم اجتماعی دانشگاه محقق اردبیلی

طاهره جهان‌پرور / دانشجوی دکتری جامعه‌شناسی فرهنگی، گروه علوم اجتماعی، دانشکده علوم اجتماعی ارتباطات و رسانه دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران مرکزی
دریافت: ۱۴۰۳/۰۶/۰۱ - پذیرش: ۱۴۰۳/۱۱/۲۹
jparvar@yahoo.com

چکیده

سرمایه اجتماعی به پیوندهای اجتماعی و حمایت اجتماعی اطلاق می‌شود که باعث افزایش نشاط اجتماعی از طریق تقویت شبکه‌های همسایگی، صمیمانه، شبکه‌های مذهبی و حمایتی و تعلق اجتماعی می‌شود. جامعه ایرانی همچنان به دلیل بافت سنتی قومی، هنجارها و شیوهای قومی، اعیاد مذهبی، مناسک ملی جمعی، الگوهای بومی و همسایگی از نشاط اجتماعی مناسبی برخوردار است و دلیل آن وجود سرمایه اجتماعی است. هدف اصلی پژوهش مطالعه سرمایه اجتماعی در میزان نشاط اجتماعی در ایران است. روش اصلی تحقیق از نوع فراتحلیل کمی، جامعه آماری ۸۸ و تعداد ۴۷ حجم نمونه به روش تعدی - غیراحتمالی در بازه زمانی ۱۳۸۷-۱۴۰۱ انتخاب شدند. نتایج نشان می‌دهد که سرمایه اجتماعی بر میزان نشاط اجتماعی تأثیری معناداری داشته و اندازه اثر کلی آن برابر با ۲۱ درصد است. همچنین بین مؤلفه‌های سرمایه اجتماعی از جمله مشارکت اجتماعی (۰/۳۴۱)، احساس تعلق اجتماعی (۰/۳۴۱)، اعتماد اجتماعی (۰/۴۰۱)، تعلق مذهبی (۰/۳۸۲) و انسجام اجتماعی (۰/۴۵۱) با نشاط اجتماعی رابطه معنی داری وجود دارد.

کلیدواژه‌ها: سرمایه اجتماعی، نشاط اجتماعی، تعلق مذهبی، تعلق اجتماعی، دین اسلام.

مقدمه

شادی در لغت به معنای خشنود، خوشحال، خوشوقت، بی غم، خوش و خرم بوده (عمید، ۱۳۹۳، ص ۸۲۸) و در لغت انگلیسی واژه happy به معنای خوشبخت و خوش شانس، خوش‌یمن، خوشایند، رضایت، خشنودی، خوش و باصفا تعبیر گردیده است. شادمانی دارای سه جزء است: یک جزء آن احساس خوشی و دو جزء دیگر آن رضایت از زندگی و عدم وجود عاطفه منفی است. خوشی بعد عاطفی شادمانی است و رضایت بعد شناختی آن است (بختیار نصرآبادی و پهلوان صادق، ۱۳۹۱، ص ۲۴). سرمایه اجتماعی بازتولیدشده از بطن جامعه‌ای است که در آن گروه‌ها، افراد، نهادها، انجمن و جامعه محلی نقش کلیدی بر عهده دارند (ولکاک، ۱۹۹۸). دلیل اینکه بین سرمایه اجتماعی و نشاط اجتماعی ارتباطی عمیق وجود دارد، در امر جمع‌گرایی، تعاون، همیاری، پیوند، محافل صمیمی و کاهش فضای خشونت‌آمیز، رادیکال و شکننده نهفته است. توسعه و تغییرات اجتماعی باعث به هم ریختن قالب‌های سنتی، الگوهای پیونده صمیمی و اجتماعات محلی شد که سرمایه اجتماعی زاییده آنهاست (شافر و سامر، ۱۹۹۸، ص ۳۲). از نگاه امیل دورکیم تقسیم کار اجتماعی و تخصصی شدن شغل، ورود صنعت و حرفه نوین، گذر از مشاغل ساده کوچ‌نشینی - کشاورزی به شهری و ساخت صنایع پیچیده و در نهایت کاهش سرمایه اجتماعی در تحول جامعه از سنتی به مدرنیته، به افزایش رفتار پرخطر اجتماعی و کاهش نشاط اجتماعی منجر شد (اسکوت، ۲۰۰۹، ص ۵۴). جامعه محلی دارای اشتراکات فراوانی در زمینه فرهنگی، خلیات، شیوه‌های قومی و هنجارهای بومی خود داشتند که در گذر زمان آن را تولید کرده بودند. برخی از این سرمایه اجتماعی که بسترهای نشاط و شادی را تقویت می‌کرد، در تبادل خونی (ازدواج درون و برون گروهی)، ثبات سکونت و مبادله اقتصادی - اجتماعی خود را نمایان ساخته و تداوم می‌یافت (جیمز و دیگران، ۱۹۸۲). سرمایه اجتماعی به اتصال و پیوند بین فرد با جمع صمیمی می‌گویند که فرد را از اضطراب، تنهایی، انزوا، احساس آزدگی روانی نجات داده و برای آنها پشتوانه عاطفی، اجتماعی و رفتاری در هنگام مواجهه با بحران‌های اجتماعی ایجاد می‌کند (سمینر، ۲۰۰۱، ص ۷۱). دنیای مدرن امروزی حاصل انقلاب صنعتی و عصر رنسانس تغییرات زیادی در سبک زندگی ایجاد نموده و حیات اجتماعی به شکل خیره‌کننده‌ای تغییر یافته و جامعه رفته‌رفته نسبت به هم غریبه‌گرا، فردگرا، آشفته‌تر و تنهاتر می‌شود (بختیار نصرآبادی و پهلوان صادق، ۱۳۹۱، ص ۳۰). به‌زعم هربرت مارکوزه، در جهان مدرنیته امروزی انسان تک ساختی شده است. صنعت فرهنگی، نظام سرمایه‌داری و تولیدهای ماشینی بر ساخت روانی و معنوی آنها چیره شده و فرد را در کام خود فرو برده است؛ چیزی که کارل مارکس در نظام سرمایه‌داری به بیگانگی انسانی در روند جامعه صنعتی و مدرنیته اشاره نموده است (دهقانی و دیگران، ۱۳۹۰، ص ۹۰). شادی حلقه گم‌شده انسان معاصر است که در اثر مدرنیته و تغییرات اجتماعی فرهنگی از سرمایه اجتماعی کمترین بهره را می‌برد. سرمایه اجتماعی معادل مفهوم اجماع، توافق و کیفیت بالای زندگی جمعی (بهریستی) است. این سرمایه حوادث منفی را کاسته و برای حال جامعه مفید است (هارفان، ۲۰۰۵، ص ۲۱۹). احساس تعلق، انسجام اجتماعی و

سازگاری و حمایت اجتماعی به افزایش نشاط و شادی اجتماعی کمک می‌کند (فرجی و خادمیان، ۱۳۹۲). شادی از نیازهای فطری و روانی مهم جامعه انسانی است (شریف‌زاده و دیگران، ۱۳۹۶؛ عنبری و حقی، ۱۳۹۳، ص ۲). نشاط اجتماعی تابع میزانی از سرمایه اجتماعی است (دلانی، ۲۰۰۰؛ شربتیان، ۱۳۹۴). جامعه ایرانی به لحاظ سرمایه اجتماعی در وضعیتی مناسبی قرار دارد. با وجود توسعه و نوسازی اجتماعی همچنان الگوهای خویشاوندی، آیین‌های جمعی، مراسم عمومی شادی، مناسک جمعی و همچنین تعامل و پیوندهای خویشاوندی بر مبنای صلّه ارحام، اهمیت بیشتری دارد. با وجود تغییرات سبک زندگی و نوسازی اجتماعی همچنان از اهمیت سرمایه اجتماعی در حفظ، تولید و تقویت نشاط اجتماعی کاسته نشده است. درباره تأثیر سرمایه اجتماعی بر نشاط اجتماعی توسط محققان، پژوهشگران و جامعه دانشگاهی در بازه زمانی ۱۳۸۷-۱۴۰۱ نزدیک به ۸۰ پژوهش انجام گرفته و با توجه به روش تحقیق (فرا تحلیل کمی)، ۴۷ سند پژوهشی (مقالات پیمایش با رعایت ملاک ورود) جهت مطالعه انتخاب شدند. در نهایت مهم‌ترین پرسش پژوهش عبارت است از: چه ارتباطی بین سرمایه اجتماعی و مؤلفه‌های آن با نشاط اجتماعی وجود دارد و مقدار اندازه اثر (effect size) آن چقدر است؟ آیا بین پژوهش‌های بازه زمانی ۱۳۸۷-۱۴۰۱ (تأثیر سرمایه اجتماعی بر نشاط اجتماعی) همگنی وجود دارد؟

چار چوب نظری

به لحاظ پیشینه پژوهش درباره سرمایه اجتماعی و نشاط اجتماعی پژوهش‌های مختلفی صورت گرفته است. سکستون (۲۰۰۷) در مطالعه‌ای با عنوان «سرمایه اجتماعی و نشاط اجتماع محور در سازمان‌ها» نشان می‌دهد که جوامع دارای سرمایه اجتماعی قوی در سطح سازمانی نشاط بیشتری را تجربه می‌کنند. تعامل، همکاری، اعتماد و مشارکت در این اجتماعات زمینه شکوفایی و توسعه و کاهش آسیب‌های سازمانی را رقم می‌زند.

پژوهش تجربی صورت گرفته در ایران در فاصله زمانی ۱۳۸۷-۱۴۰۱ نشان می‌دهد که سرمایه اجتماعی بسترهای نشاط اجتماعی را افزایش می‌دهد و با کاهش آن اضطراب، افسردگی، نگرانی و بیگانگی اجتماعی افزایش می‌یابد، که از پیامدهای کاهش سرمایه اجتماعی می‌توان به خودکشی، قتل، بزهکاری، رفتار پرخطر و رفتارهای وندالیسم (تخریب گرانه) اشاره نمود که امنیت اجتماعی و ملی را تهدید می‌کند. اولین پژوهش انجام گرفته در سال ۱۳۸۷ توسط چلی و موسوی (۱۳۸۷) با عنوان «بررسی جامعه‌شناختی عوامل مؤثر بر شادمانی در سطوح خرد و کلان در شهرهای تهران و اردکان یزد»، با حجم نمونه ۳۸۶ نفر به روش پرسش‌نامه است که سرمایه اجتماعی بر شادمانی در سطح خرد و کلان تأثیر مثبتی داشته است. همچنین آخرین مطالعات در این زمینه عارف و دیگران (۱۴۰۱) با عنوان «تأثیر اعتماد اجتماعی خانواده بر نشاط اجتماعی معلمان متأهل دبیرستان‌های شهر تهران» و مطالعه منصوری (۱۴۰۰) با عنوان «تبیین جامعه‌شناختی ارتباط بین سرمایه اجتماعی و نشاط اجتماعی جوانان اصفهان» بوده، که هر دو مؤید تأثیر معناداری سرمایه اجتماعی بر نشاط اجتماعی است. با توجه به رعایت حجم متن مقاله، پژوهش‌های مرتبط در جدول (۱) به اختصار آمده‌اند.

نشاط اجتماعی از نگاه اسلام

نگاه ادیان به نشاط اجتماعی با واژه‌های چون فرح و سرور آغاز می‌شود و در مقابل آن واژه یأس و حزن به کار رفته است. قرآن کریم واژه مصادیق شادی را به دو صورت نشاط ناپسند (شادی ناحق و منکر) و نشاط پسندیده (شادمانی حقیقی و معروف) به کار برده است. شکل دوم شادمانی همان شادمانی حقیقی، ممدوح و پایدار است که خاستگاه آن ایمان، رضایت و خشنودی خداوند است (عبری، ۱۳۹۲، ص ۱۰۷). از زیباترین نعمت‌های خداوند برای انسان، نعمت شاد بودن، مهر و محبت و عشق ورزیدن است. مفهوم نشاط، شادکامی و سرور مجموعاً ۲۵ بار با الفاظ مختلف در قرآن آمده است که ۲۲ بار کلمه فرح و ۳ بار کلمه سرور تکرار شده است. در قرآن به‌طور کلی شادی به قسم شادی پسندیده (بایدهای شادی) و مذموم و ضد اجتماع (نبایدهای شادی) دسته‌بندی شده است. به این خاطر دین اسلام که دین فطرت است، به تمامی نیازهای انسان از جمله شادی توجه ویژه‌ای دارد. امام علی علیه السلام در حکمت ۳۸۲ از نهج البلاغه، گونه‌های روز انسان را به سه دسته نیایش خداوند، تأمین هزینه زندگی و واداشتن نفس به لذت‌های حلال و مایه زیبایی دانسته است. پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله بهشت را خانه شادی می‌داند. در اندیشه امام علی علیه السلام شادی از آثار مذهبی و ایمان فردی است که نوعی رازونیز عاشقانه از طریق دعا، ذکر و حضور قلب انسانی است (آرام‌فرد، ۱۳۸۳، ص ۴۴). اسلام عوامل شادی‌آفرین را در رضایت و تحمل، ایمان، توکل بر خدا، پرهیز از گناه، مبارزه با نگرانی‌ها، تبسم و خنده، مزاح و شوخی، بوی خوش، زینت کردن، پوشیدن لباس روشن، ورزش، امید به زندگی، کار و کوشش، سیروسفر و دیدار با دوستان، تلاوت قرآن، تفکر در آفریده‌های خداوند و صدقه دادن دانسته است (نصر اصفهانی و دیگران، ۱۳۹۱، ص ۶۸). همچنین معیارهای شادی در اسلام شامل ایمان به خدا، تقوا، دین داشتن، علم سودمند و عمل صالح، انفاق و اطعام، شکرگزاری، امر به معروف و نهی از منکر، صبر در برابر سختی‌ها، ازدواج و تأهل، زندگی با قرآن و انس با آن و خلق زیباست (اسدی‌فرد، ۱۳۹۲، ص ۱۹۱). همچنین پاسخ به ندای فطرت الهی انسان‌ها و هماهنگی با آن در همه شئون زندگی: «فَاقِمْ وَجْهَكَ لِلدِّينِ حَنِيفًا فِطْرَةَ اللَّهِ الَّتِي فَطَرَ النَّاسَ عَلَيْهَا» (روم: ۳۰)؛ کسب معرفت الله و باور اینکه خداوند بر همه چیز آگاه است: «لَتَعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ وَأَنَّ اللَّهَ قَدْ أَحَاطَ بِكُلِّ شَيْءٍ عِلْمًا» (طلاق: ۶۵)؛ عبودیت و بندگی خدا: «وَمَا خَلَقْتُ الْجِنَّ وَالْإِنْسَ إِلَّا لِيَعْبُدُونِ» (ذاریات: ۵۱)؛ بهره‌مندی از رحمت الهی: «إِلَّا مَن رَّجِمَ رَجْمَ رَبِّكَ وَلِذَلِكَ خَلَقَهُمْ...» (هود: ۱۱)؛ تزکیه نفس برای کسب صفات جلال و جمال الهی: «مَنْ تَزَكَّىٰ فَإِنَّمَا يَتَزَكَّىٰ لِنَفْسِهِ وَإِلَى اللَّهِ الْمَصِيرُ» (فاطر: ۳۵)؛ رسیدن به آرامش و اطمینان کامل و کسب رضای الهی: «يَا أَيُّهَا النَّفْسُ الْمُطْمَئِنَّةُ ارْجِعِي إِلَىٰ رَبِّكِ رَاضِيَةً مَّرْضِيَّةً» (فجر: ۸۹) و رسیدن به قرب حق و نزدیکی به خدا: «وَالسَّابِقُونَ السَّابِقُونَ أُولَٰئِكَ الْمُقَرَّبُونَ» (واقع: ۵۶) از مؤلفه و عوامل شادی در اسلام هستند (اعظمی و دیگران، ۱۳۸۷). از نشانه‌های مهم شادی خداپسندانه در اجتماع می‌توان به خصوصیات از جمله ورع (خویش‌داری در قبال گناهان و هوس‌های دنیوی)، قناعت در استفاده از امکانات (موجب غنای نفس و حریت است)، صبر (به فرموده امام ششم علیه السلام منزلت صبر از ایمان به منزلت سر نسبت به بدن است؛ پس اگر سر برود جسد رفته است؛ همچنین اگر صبر برود ایمان رفته است)، شکر

در قبال خداوند و خدمات انجام‌شده، حلم (اعتدال قوه غضبیه و قدرت بر جلوگیری از هیجان خشم و غضب، حلم است)، حیا (پرهیز از هر کار قبیح و زشت و شرم داشتن از آلودگی)، سخا نسبت به اشتباهات زیردستان، غلبه بر هوای نفس (از امام علی^ع نقل شده است: «شجاع‌ترین مردم کسی است که بر هوای نفس خود غلبه کند» و امام ششم^ع: «مردی که در او حرص و حسد و جبن و ترس است، ایمان ندارد»)، غیرت (کمال سعی است در حفظ آنچه که حفظ آن به حکم عقل و شرع لازم است)، برّ و احسان به خلق (بخشش به هنگام خطا و نیکی)، صداقت در امور، ادای امانت (نگهداری مسئولیت‌ها و امکانات) است (وحید خراسانی، ۱۳۸۷، ص ۱۰۷-۱۲۶). همچنین پیامبر اکرم^ع در ارتباط با معیارهای شادی در جامعه اسلامی چنین می‌فرماید: «امامت و رهبری شایسته نیست، مگر برای انسانی که سه خصلت داشته باشد: ۱. ورعی که او را از معصیت خدا دور نگه دارد؛ ۲. بردباری که غضبش را نگه دارد؛ ۳. نیکو ولایت کردن به کسانی که تحت ولایت او هستند تا برای آنان مانند پدر باشد» (فیض، ۱۳۸۹، ص ۳۲).

نشاط اجتماعی از نظر جامعه‌شناختی

سرمایه اجتماعی مفهومی جامعه‌شناختی و برخاسته از روابط اجتماعی و تسهیل‌کننده رفتارهای جمعی است (زاهدی مازندرانی، ۱۳۸۲)، که توسط پیر بورديو تبدیل به گفتمان علمی شده است (پورتس، ۱۹۹۸؛ فیلد، ۱۳۸۵). افراد با کسب این سرمایه، سرنوشت خود و سایرین را در جامعه تحت تأثیر قرار می‌دهند (ر.ک: ریتزر، ۱۳۷۴). پیوندهای اجتماعی و شبکه‌های حاصل از این سرمایه (ر.ک: فاین، ۱۳۸۵)، میزان نشاط اجتماعی را تقویت می‌کند و غم، انزوا و تنهایی را کاهش می‌دهد (ریتزر، ۲۰۰۰). تعاون، همیاری، مساعدت و کارهای جمعی به‌شدت وابسته به حجمی از سرمایه اجتماعی است (فوکویاما، ۱۹۹۹)؛ ضمن اینکه اعتماد و صداقت به این تعاون جمعی کمک می‌کند (قانع‌راد و حسینی، ۱۳۸۴). به توسعه شبکه‌های نشاط‌آمیز از طریق تعلق اجتماعی، تقویت انسجام اجتماعی و حمایت جمعی می‌انجامد. وجود امنیت اجتماعی (مالی، فکری، جمعی) و عمومی و اعتماد عمیق (صبوری، ۱۳۸۹) به متحول شدن و پویایی سرمایه یک جامعه می‌انجامد. اعتماد اجتماعی، زبان مشترک، تعهدات متقابل، احساس تعلق اجتماعی (هویوسمان و وولف، ۲۰۰۴، ص ۱) از ابعاد سرمایه اجتماعی هستند که بیگانگی اجتماعی را کاهش و بسترهای شادی را افزایش می‌دهند (کورومینا سولر، ۲۰۰۶، ص ۱۲-۱۳). نشاط اجتماعی از منابعی شکل می‌گیرد که سرمایه اجتماعی در سطح مجلات، گروه‌ها و شبکه‌های غیررسمی آن را خلق کرده است. تولید و بازتولید سرمایه اجتماعی نیازمند یک تلاش یا سرمایه‌گذاری دائمی در زمینه جامعه‌پذیری است (شجاعی باغینی، ۱۳۸۷، ص ۴۰۱). این عنصر اجتماعی هزینه‌های اجتماعی را در دستیابی به هدف‌ها کاهش می‌دهد (کلدی، ۱۳۸۴، ص ۱۸۹). ویژگی سرمایه اجتماعی شامل شبکه‌ها، هنجارهای اجتماعی، مشارکت و اعتماد متقابلی است که به احساس امنیت بیشتر و کسب آرامش جمعی می‌انجامد (فیلد، ۱۳۸۶، ص ۹۷). مهم‌ترین ایده سرمایه اجتماعی این است که شبکه‌های سنتی خویشاوندی، دوستان، خانواده و نظام همسایگی به‌مثابه دارایی و سرمایه جمعی هستند. در بحران اجتماعی می‌توان به اضطراب

اجتماعی مراجعه کرد و برای کسب منافع اجتماعی استفاده کرد (شجاعی باغینی، ۱۳۸۷، ص ۳۳). این شبکه‌های اجتماعی مجموعه‌ای از مردمی هستند که اجماع و تفاهم نسبی دارند و روی ارزش‌های مشترک با هم وفاق دارند (دی لاق، ۲۰۰۰). این شبکه‌های اجتماعی موجب ایجاد تعلق، صمیمیت، یکپارچگی اجتماعی و دستیابی به حمایت عاطفی، حمایت اطلاعاتی و حمایت ابزاری می‌شوند. پیوندهای گوناگون، حمایت‌های اجتماعی متنوعی را برای اعضای شبکه فراهم می‌سازند (شارع‌پور، ۱۳۸۷، ص ۱۷۱-۱۷۲). این سرمایه اجتماعی ضمن اعتبار بخشیدن به هویت فردی، تقویت حمایت جمعی و کسب منزلت اجتماعی به سلامت روانی کمک می‌کند (توسلی و موسوی، ۱۳۸۴، ص ۱۲). دورکیم در شرح نقش سرمایه اجتماعی در نشاط به این اشاره می‌کند که جامعه فقط گردوغباری از ذرات پراکنده فردی نیست؛ بلکه آنها از جامعه‌ای هستند که با محوریت سرمایه اجتماعی شکل گرفته‌اند؛ آنها با اجماع، توافق، پذیرش اיתارهای متقابل و با پیوندهای جمعی در کنار هم زندگی می‌کنند؛ دارای حس نیرومندی هستند که آنها را با هم مستحکم و متحد نگه می‌دارد (بیکر، ۱۳۸۲، ص ۲۴۳). این سرمایه اجتماعی پادزهری برای نابسامانی‌ها از جمله آسیب‌های اجتماعی، بزهکاری، نگرانی‌های اجتماعی است (ر.ک: غفاری، ۱۳۸۷).

پیشینه پژوهش

پژوهش تجربی مرتبط با عنوان فعلی جهت انجام فراتحلیل در جدول (۱) ذکر شده‌اند.

جدول ۱: پیشینه پژوهش

عنوان	نویسنده	استان	جنسیت (مرد یا زن)	حجم	رشته
بررسی عوامل اجتماعی - فرهنگی موثر بر نشاط اجتماعی مورد مطالعه جوانان ۱۸ تا ۳۵ سال شهر دلووار	منصوری (۱۴۰۳)	بوشهر	هر دو	۲۱۳	علوم اجتماعی
بررسی جامعه‌شناختی اثرات حمایت اجتماعی بر میزان شادی (مطالعه موردی: کارکنان شاغل در ادارات دولتی شهر نوشهر)	مشایخی صالانی (۱۴۰۳)	مازندران	هر دو	۲۶۵	علوم اجتماعی
مطالعه جامعه شناختی احساس شادی در میان زنان متأهل شهر کاشان	مداحی (۱۴۰۳)	اصفهان	زن	۴۲۰	علوم اجتماعی
تعیین عوامل فرهنگی، اجتماعی و اقتصادی موثر بر نشاط اجتماعی شهروندان شهر تبریز	گلمحمدی (۱۴۰۳)	آذربایجان شرقی	هر دو		علوم اجتماعی
بررسی تأثیر رابطه میان دینداری و سرمایه اجتماعی بر میزان نشاط اجتماعی در میان زائران مذهبی ایران (مورد مطالعه شهر قم)	شمشیری (۱۴۰۳)	شهروندان زائر	هر دو		علوم اجتماعی
عوامل اجتماعی موثر بر احساس شادکامی و نشاط اجتماعی معلمان دبیرستان‌های شهرستان بیرجند در سال ۱۳۹۹	کاردان (۱۴۰۲)	معلمان	هر دو	۲۹۱	علوم اجتماعی

مطالعه عوامل جامعه شناختی مرتبط با نشاط اجتماعی زنان در شهر اسلام آباد غرب	شیر قلم زن (۱۴۰۲)	زنان	زن	۳۸۴	علوم اجتماعی
تأثیر اعتماد اجتماعی خانواده بر نشاط اجتماعی معلمان متأهل دبیرستان‌های شهر تهران	عارف و دیگران (۱۴۰۱)	تهران	مرد	۳۸۴	علوم اجتماعی
بررسی تأثیر عوامل اجتماعی - اقتصادی بر احساس نشاط اجتماعی در میان زنان سرپرست خانوار (مورد مطالعه زنان سرپرست خانوار تحت پوشش پهنیستی اهواز)	افلاطونی (۱۴۰۱)	خوزستان	زن	۳۵۱	علوم اجتماعی
بررسی عوامل اجتماعی مؤثر بر میزان نشاط اجتماعی (مطالعه موردی: دانشجویان کارشناسی و ارشد رشته های علوم اجتماعی - روانشناسی دانشگاه پیام نور ایذه)	موسوی (۱۴۰۰)	خوزستان	هر دو	۲۹۳	علوم اجتماعی
تبیین جامعه‌شناختی ارتباط بین سرمایه اجتماعی و نشاط اجتماعی جوانان	منصوری (۱۴۰۰)	آران و بیدگل (اصفهان)	زن	۳۶۶	علوم و صنایع غذایی
بررسی نشاط اجتماعی و عوامل مؤثر بر آن	طالب‌زاده شوشتری و مزگی‌نژاد (۱۴۰۰)	خراسان جنوبی	هر دو	۴۰۰	مدیریت آموزشی
بررسی عوامل مؤثر بر نشاط اجتماعی دانش‌آموزان متوسطه دوم شهر سیب و سوران در سال تحصیلی ۱۴۰۰-۱۴۰۱	جهان‌دیده (۱۴۰۰)	دانش‌آموزان	هر دو	۳۰۰	علوم اجتماعی
مطالعه جامعه‌شناختی عوامل مؤثر بر نشاط اجتماعی معلمان (مورد مطالعه: معلمان ناحیه ۴ شهر کرج)	آزیر (۱۴۰۰)	کرج	هر دو	۳۸۰	علوم انسانی
بررسی تأثیر سرمایه اجتماعی بر میزان شادی دانشجویان	نصرتی (۱۳۹۹)	مازندران	هر دو		علوم اجتماعی
بررسی میزان نشاط اجتماعی و عوامل اجتماعی مرتبط با آن در بین شهروندان	کهن‌سال قدیم‌وند (۱۳۹۹)	تبریز	هر دو	۳۸۴	علوم اجتماعی
بررسی عوامل جامعه‌شناختی مؤثر بر نشاط اجتماعی معلمان شهرستان تویسرکان	ناصری (۱۳۹۹)	همدان	هر دو	۳۸۴	علوم اجتماعی
بررسی تأثیر عوامل اجتماعی بر نشاط اجتماعی معلمان در شهرستان مهاباد	دانا (۱۳۹۹)	آذربایجان غربی	هر دو	۱۵۰	علوم اجتماعی
تحلیل نقش نشاط معنوی در رابطه میان سرمایه‌های اجتماعی و حمایت اجتماعی با تاب‌آوری کارکنان در برابر همه‌گیری بیماری کووید ۱۹	سعادت‌طلب و جعفری (۱۳۹۹)	تهران	هر دو	۲۳۴	روان‌شناسی بالینی
پیش‌بینی نشاط اجتماعی بر اساس سرمایه اجتماعی دانشجویان زن	رادان (۱۳۹۸)	ساوه	زن	۳۷۳	علوم اجتماعی
بررسی نقش سرمایه اجتماعی فرهنگی و اقتصادی در گرایش شهروندان به سبک زندگی نشاط‌محور	فرزعلیان و دیگران (۱۳۹۸)	تهران	هر دو	۷۵۰	علوم اجتماعی
تبیین شاخص‌های سرمایه اجتماعی در راستای ارتقای نشاط اجتماعی و سلامت روان شهروندان (مطالعه موردی: شهر همدان)	منصوری مرادیان و دیگران (۱۳۹۷)	همدان	هر دو	۳۸۴	علوم جغرافیا

تبيين شاخص‌های سرمایه اجتماعی در راستای ارتقای نشاط اجتماعی و سلامت روان شهروندان	شمس و دیگران (۱۳۹۷)	همدان	هر دو	۳۸۴	جغرافیا
بررسی عوامل اجتماعی مؤثر بر نشاط اجتماعی معلمان	پوردانش و سمیعی اصفهانی (۱۳۹۷)	تهران	هر دو	۳۷۰	علوم سیاسی
بررسی میزان نشاط اجتماعی نوجوانان تحت پوشش کمیته امداد امام خمینی شهر یزد دختر و عوامل اجتماعی مؤثر بر آن	سیاه پوش و دیگران (۱۳۹۷)	کرمانشاه	هر دو	۲۱۹	علوم اجتماعی
مطالعه جامعه‌شناختی پدیده نشاط اجتماعی در بین معلمان در شهر کرج	دانش (۱۳۹۶)	کرج	هر دو	۳۵۰	تحقیقات بازار بین‌الملل
بررسی رابطه عوامل فردی - اجتماعی با نشاط اجتماعی در شهر اهواز	ممینی (۱۳۹۶)	اهواز	هر دو	۳۸۴	علوم اجتماعی
نقش توسعه برنامه‌های فرهنگی - اجتماعی دانشگاه پیام نور بر نشاط اجتماعی دانشجویان در سال ۱۳۹۵	بشیری گیوی و اعلایی بوسجن (۱۳۹۶)	اردبیل	هر دو	۲۴۴	علوم اجتماعی
بررسی رابطه بین سرمایه اجتماعی و فرهنگی با میزان نشاط اجتماعی در بین کودکان و نوجوانان ۱۲-۱۸ سال مقیم بهزیستی	ابراهیم‌پور و سلامتی (۱۳۹۵)	تهربز	هر دو	۳۳۳	علوم اجتماعی
رابطه امنیت و اعتماد اجتماعی و نشاط اجتماعی	ایزی و آگاهی (۱۳۹۵)	بجنورد	هر دو	۳۸۴	علوم اجتماعی
مطالعه میزان نشاط اجتماعی در شهر بوشهر و عوامل اجتماعی مؤثر بر آن (مؤلفه‌های مورد بررسی اعتماد اجتماعی و دین‌داری)	بخارایی و دیگران (۱۳۹۵)	بوشهر	هر دو	۴۰۰	علوم اجتماعی
بررسی عوامل اجتماعی مؤثر بر نشاط اجتماعی معلمان شهر یاسوج	دانش (۱۳۹۵)	یاسوج	هر دو	۳۵۵	ادبیات و علوم انسانی
رابطه بین سرمایه اجتماعی و نشاط اجتماعی جوانان شهرستان دهلران	کلاتتری و همکاران (۱۳۹۵)	ایلام	هر دو	۴۰۰	علوم اجتماعی
تأثیر احساس امنیت اجتماعی بر سرمایه و نشاط اجتماعی	سپهوند و جعفری (۱۳۹۵)	خرم‌آباد	هر دو	۳۸۴	علوم اقتصادی
نقش سرمایه اجتماعی در شادی جوانان	امیرمظاهری و فخاریان (۱۳۹۵)	تهران	هر دو	۴۰۰	علوم اجتماعی
تحلیلی بر رابطه سرمایه اجتماعی و شادی در زندگی دانشجویی	جعفروند و فتحی (۱۳۹۴)	تهران	هر دو	۳۰۰	علوم اجتماعی
مشارکت اجتماعی و نشاط اجتماعی	گلای و اخسی (۱۳۹۴)	اردبیل	هر دو	۳۷۰	علوم اجتماعی
عوامل اجتماعی مؤثر بر شادمانی اجتماعی معلمان شهر اصفهان	حقیقتیان (۱۳۹۴)	اصفهان	هر دو	۳۷۵	علوم اجتماعی
بررسی تأثیر عوامل اجتماعی و روانی بر احساس نشاط	رضادوست و دیگران (۱۳۹۴)	اهواز	هر دو		علوم اجتماعی
بررسی میزان و عوامل فرهنگی اجتماعی مرتبط با نشاط اجتماعی	حاجی‌زاده میمندی و ترکان (۱۳۹۴)	یزد	هر دو	۲۷۷	علوم اجتماعی
بررسی میزان نشاط اجتماعی در بین جوانان یزدی و عوامل مرتبط با آن	افشانی (۱۳۹۴)	یزد	هر دو	۳۸۴	علوم اجتماعی

بررسی تأثیر رابطه میان دین‌داری و سرمایه اجتماعی بر میزان نشاط اجتماعی در میان گردشگران مذهبی ایرانی	ذهبی (۱۳۹۴)	مشهد	هر دو	۴۰۰	علوم اجتماعی
بررسی عوامل فردی و اجتماعی مؤثر بر نشاط اجتماعی زنان	عنبری و حقی (۱۳۹۳)	دلیجان (استان مرکزی)	زن	۷۰۰	علوم اجتماعی
بررسی عوامل اجتماعی مؤثر بر میزان نشاط در استان خوزستان	رضادوست و دیگران (۱۴۰۰)	خوزستان	هر دو	۹۸۷	علوم اجتماعی
نشاط اجتماعی و عوامل مرتبط با آن	هزارجریبی و مرادی (۱۳۹۳)	تهران	هر دو	۱۷۰	علوم اجتماعی
مطالعه رابطه بین شادی و سرمایه اجتماعی در بین جوانان	مهدی‌زاده و دیگران (۱۳۹۳)	تهران	هر دو	۳۸۴	علوم اجتماعی
بررسی عوامل مؤثر بر نشاط اجتماعی در بین نوجوانان (مورد مطالعه: دانش‌آموزان مقطع متوسطه شاهین شهر)	الماسی جزی (۱۳۹۲)	شاهین شهر	هر دو	۳۶۶	علوم اجتماعی
بررسی عوامل مؤثر بر نشاط اجتماعی جوانان شهر اردبیل	نباتی مقدم (۱۳۹۲)	اردبیل	هر دو	۳۸۱	علوم اجتماعی
بررسی میزان نشاط اجتماعی و عوامل مرتبط با آن در بین شهروندان ۱۵-۶۴ سال شهر اهواز	امیری و اصغرکیا (۱۳۹۲)	اهواز	هر دو	۳۸۴	کشاورزی
تأثیر سرمایه اجتماعی بر شادی جوانان شهر بابلسر	خوشفر و دیگران (۱۳۹۲)	مازندران	هر دو	۳۸۰	علوم اجتماعی
بررسی تأثیر سرمایه اجتماعی بر شادکامی (مطالعه موردی: شهر کرمان)	امیرکافی و زارع (۱۳۹۱)	کرمان		۳۸۴	علوم اجتماعی
بررسی میزان نشاط اجتماعی در شهر بوشهر و عوامل مؤثر بر آن	محتشم (۱۳۹۱)	بوشهر	هر دو	۳۸۳	علوم اجتماعی
بررسی نشاط اجتماعی دانشجویان و ارتباط آن با سرمایه اجتماعی	بالالی و دیگران (۱۳۹۰)	تهران	هر دو	۳۰۰	علوم اجتماعی
بررسی ارتباط بین سرمایه اجتماعی برون‌گروهی و شادی در بین شهروندان تهران در سال ۱۳۹۰	موسوی و دیگران (۱۳۹۰)	تهران	هر دو	۴۱۲	علوم اجتماعی
بررسی نشاط اجتماعی و عوامل مؤثر در بین دانشجویان دانشگاه آزاد واحد پارس آباد	ابراهیم‌زاده و دیگران (۱۳۸۹)	اردبیل	هر دو	۳۶۵	مدیریت آموزشی
بررسی عوامل مؤثر بر نشاط اجتماعی	هزارجریبی و آستین‌فشان (۱۳۸۸)	تهران	هر دو	۲۰۰۰	علوم اجتماعی
بررسی جامعه‌شناختی عوامل مؤثر بر شادمانی در سطوح خرد و کلان	چلبی و موسوی (۱۳۸۷)	تهران یزد اردکان	هر دو	۳۸۶	علوم اجتماعی

نقد و نوآوری پژوهش

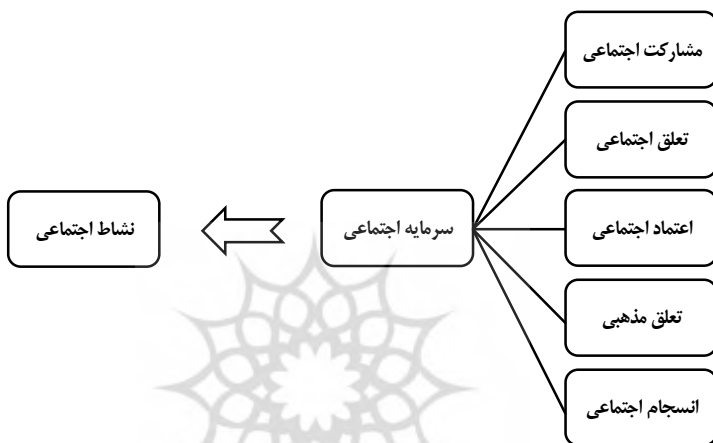
نشاط اجتماعی از مهم‌ترین مؤلفه‌های کاهش آسیب‌های اجتماعی، روانی و فردی است. یکی از راهبردهای پیشگیری از جرم و آسیب‌ها، حفظ نشاط اجتماعی و توسعه آن در جامعه است. سرمایه اجتماعی با ایجاد پیوند شبکه‌های محلی و فرامحلی در قالب انجمن، اتحادیه، شبکه‌های دوستی، محلی و مذهبی، نشاط اجتماعی را افزایش می‌دهد. در این باره ۴۷ تحقیق در بازه زمانی ۱۳۸۷-۱۴۰۱ صورت گرفته است. همه پژوهش‌های فوق به‌صورت مجزا در قلمرو زمانی،

جغرافیایی و جامعه آماری متفاوت، رابطه بین سرمایه اجتماعی و نشاط را مورد تأیید قرار دادند. و خلأ مهم آنها فقدان تجمیع درباره مقدار اثر آن و همچنین مؤلفه‌های مؤثر بر نشاط اجتماعی و متغیرهای میانجی در این زمینه است، که پژوهش فعلی با روش فراتحلیل کمی (CMA2) به دنبال حل این خلأ و ارائه یافته‌های نوین است.

الگوی نظری پژوهش

با توجه به مطالعات تجربی، بیان مسئله و مبانی نظری، مدل نظری به شرح ذیل است:

شکل ۱: الگوی نظری پژوهش

روش پژوهش

روش انجام تحقیق از نوع فراتحلیل کمی (CMA2) است که محقق با استفاده از مرور ادبیات و تحقیقات صورت گرفته در بازه زمانی ۱۳۸۷-۱۴۰۱ با محوریت سرمایه اجتماعی و نشاط یا شادی از جامعه آماری ۸۰ سند تحقیقی بعد از غربال حجم نمونه، ۴۷ تحقیق را شناسایی و بعد از کنترل از حیث روشی، اعتبار، روایی و یافته‌های علمی، آنها را برحسب روش، حجم نمونه، ضرایب همبستگی و سطح معنی‌داری، جامعه آماری، سال و... دسته‌بندی و سازمان‌دهی کرده است. مقالات فراتحلیل از پایگاه‌های اطلاعات علمی جهاد دانشگاهی، بانک اطلاعات نشریات کشور، پایگاه مجلات تخصصی نورمگز و مگیران اخذ شده است. ملاک ورود در این تحقیق وجود ضرایب همبستگی، حجم نمونه، سطح معنی‌داری تحقیقات و ملاک خروج، کیفی بودن و اسنادی بودن مقاله، فقدان اطلاعات آماری الزامی مانند ضریب همبستگی، سال تحقیق، حجم نمونه و همچنین تردید در روایی و پایایی بوده است. بعد از تهیه ملاک‌های ورود آنها وارد نرم‌افزار شده و اندازه اثر نهایی هر پژوهش و اثر نهایی کل به‌وسیله فرمول فیشر و کوهن برآورد شده است. برای تشخیص همگنی یا ناهمگنی تحقیقات فوق، از نمودار کیفی و آزمون Q استفاده شده و بعد از اثبات فرض ناهمگونی بین مطالعات از متغیر تعدیل‌گر (زمینه‌ای) برای سنجش میزان اثر آن بر نشاط اجتماعی استفاده شده است. خلاصه پژوهش فراتحلیل در جدول (۲) آمده است.

جدول ۲: خلاصه فراتحلیل

نویسنده	نوع جامعه	گروه قومی	شیوه نمونه‌گیری
منصوری (۱۴۰۳)	جوانان	فارسی	تمام شمار
مشایخ صالحانی (۱۴۰۳)	کارکنان	مازنی	تصادفی
مداحی (۱۴۰۳)	زنان متأهل	فارسی	تمام شمار
گل‌محمدی (۱۴۰۳)	شهروندان	آذری	تصادفی خوشه‌ای
شمشیری (۱۴۰۳)	شهروندان	فارسی	هدفمند
کاردان (۱۴۰۲)	معلمان	فارسی	خوشه‌ای
شیرقلمزن (۱۴۰۲)	زنان سرپرست	کرد	خوشه‌ای
عارف و دیگران (۱۴۰۱)	معلمان	فارسی	تصادفی
افلاطونی (۱۴۰۱)	زنان	عرب	تصادفی ساده
موسوی (۱۴۰۰)	دانشجویان	عرب	هدفمند
منصوری (۱۴۰۰)	شهروندان زن	فارسی	طبقه‌ای تصادفی
طالب‌زاده شوشتری و مژگی‌نژاد (۱۴۰۰)	شهروندان	فارسی	خوشه‌ای
رضادوست و دیگران (۱۴۰۰)	شهروندان	عرب	چندمرحله‌ای
جهان‌دیده (۱۴۰۰)	دانش‌آموزان دبیرستانی	بلوچ	تمام شمار
آزیر (۱۴۰۰)	معلمان	فارسی	طبقه‌ای
نصرتی (۱۳۹۹)	دانشجویان	فارسی	طبقه‌ای
ناصری (۱۳۹۹)	معلمان	فارسی	تصادفی ساده
کهن‌سال قدیم‌وند (۱۳۹۹)	شهروندان	آذری	خوشه‌ای چندمرحله‌ای
سعادت‌طلب و جعفری (۱۳۹۹)	کارکنان	فارسی	در دسترس
دانا (۱۳۹۹)	معلمان	کرد	خوشه‌ای چندمرحله‌ای
فرزعلیان و دیگران (۱۳۹۸)	شهروندان	فارسی	چندمرحله‌ای
رادان (۱۳۹۸)	دانشجویان	فارسی	در دسترس
منصوری مرادیان و دیگران (۱۳۹۷)	شهروندان	آذری	تصادفی
سیاه‌پوش و دیگران (۱۳۹۷)	نوجوانان	کرد	تصادفی
شمس و دیگران (۱۳۹۷)	شهروندان	فارسی	تصادفی ساده
پوردانش و سیمعی اصفهانی (۱۳۹۷)	معلمان	فارسی	تصادفی
ممینی (۱۳۹۶)	شهروندان	عرب	تصادفی
دانش (۱۳۹۶)	معلمان	فارسی	تصادفی
بشیری گیوی و اعلائی بوسجن (۱۳۹۶)	دانشجویان	آذری	خوشه‌ای
کلاتری و دیگران (۱۳۹۵)	جوانان	لر	خوشه‌ای
بخارایی و دیگران (۱۳۹۵)	شهروندان	عرب	تصادفی ساده
سپهوند و جعفری (۱۳۹۵)	شهروندان ۱۸ تا ۲۹ ساله	لر	خوشه‌ای
دانش (۱۳۹۵)	معلمان	لر	چندمرحله‌ای
ابراهیم‌پور و سلامتی (۱۳۹۵)	کودکان و نوجوانان	آذری	تصادفی طبقه‌ای
امیرمظاهری و فخاریان (۱۳۹۵)	دانشجویان	فارسی	طبقه‌ای
ایزی و آگاهی (۱۳۹۵)	شهروندان	فارسی	تصادفی ساده
گلایی و اخشی (۱۳۹۴)	دانشجویان	آذری	تصادفی طبقه‌ای

چندمرحله‌ای	عرب	دانش آموزان	رضادوست و دیگران (۱۳۹۴)
تصادفی	فارسی	گرددشگران	ذهبی (۱۳۹۴)
چندمرحله‌ای	فارسی	معلمان	حقیقتیان (۱۳۹۴)
طبقه‌ای	فارسی	دانشجویان	حاجی‌زاده میمندی (۱۳۹۴)
تصادفی	فارسی	دانشجویان	جعفروند و فتحی (۱۳۹۴)
خوشه‌ای	فارسی	جوانان	افشانی (۱۳۹۴)
سهمیه‌ای	فارسی	دانشجویان	هزارجریبی و مرادی (۱۳۹۳)
سرشماری	فارسی	شهروندان	مهدی‌زاده و دیگران (۱۳۹۳)
تصادفی ساده	فارسی	شهروندان زن	عنبری و حق (۱۳۹۳)
خوشه‌ای	آذری	جوانان	نباتی مقدم (۱۳۹۲)
تصادفی	فارسی	شهروندان	خوشفر و دیگران (۱۳۹۲)
خوشه‌ای چندمرحله‌ای	فارسی	دانش آموزان	الماسی جزئی (۱۳۹۲)
مرحله‌ای	عرب	شهروندان	امیری و اصغرکیا (۱۳۹۲)
تصادفی ساده	عرب	شهروندان	محتشم (۱۳۹۱)
خوشه‌ای	فارسی	شهروندان	امیرکافی و زارع (۱۳۹۱)
خوشه‌ای	فارسی	شهروندان	موسوی و دیگران (۱۳۹۰)
طبقه‌ای	فارسی	دانشجویان	بلالی (۱۳۹۰)
تصادفی	آذری	دانشجویان	ابراهیم‌زاده و دیگران (۱۳۸۹)
چندمرحله‌ای	فارسی	شهروندان	هزارجریبی و آستین‌فشان (۱۳۸۸)
خوشه‌ای	فارسی	شهروندان	چلبی و موسوی (۱۳۸۷)

یافته‌های پژوهش

نتایج پژوهش در دو بخش توصیفی و تحلیلی ارائه شده است.

توصیفی

قلمرو زمانی پژوهش

در سال‌های ۱۳۹۴ و ۱۳۹۵ تعداد بیشترین تحقیقات (۱۲/۲ درصد) در زمینه سرمایه اجتماعی و نشاط صورت گرفته است.

جدول ۳: سال‌های اجرای پژوهش

سال	فراوانی	درصد	سال	فراوانی	درصد
۱۴۰۲	۵	۸/۷	۱۳۹۴	۷	۱۲/۲
۱۴۰۲	۲	۳/۵	۱۳۹۳	۳	۵/۲
۱۴۰۱	۲	۳/۵	۱۳۹۲	۴	۷
۱۴۰۰	۶	۱۰/۵	۱۳۹۱	۲	۳/۵
۱۳۹۹	۵	۸/۷	۱۳۹۰	۲	۳/۵
۱۳۹۸	۲	۳/۵	۱۳۸۹	۱	۱/۷
۱۳۹۷	۴	۷	۱۳۸۸	۱	۱/۷
۱۳۹۶	۳	۵/۲	۱۳۸۷	۱	۱/۷
۱۳۹۵	۷	۱۲/۲	جمع کل	۵۷	۱۰۰

شیوه نمونه‌گیری مطالعات

۴۰/۳ درصد از پژوهش‌ها به روش خوشه‌ای صورت گرفته است.

جدول ۴: شیوه نمونه‌گیری مطالعات

درصد	فراوانی	شیوه نمونه‌گیری
۳۱/۵	۱۸	تصادفی ساده
۱/۷	۱	تصادفی خوشه‌ای
۴۰/۳	۲۳	خوشه‌ای
۱۲/۲	۷	طبقه‌ای
۳/۵	۲	در دسترس
۵/۲	۳	تمام شمار
۱/۷	۱	سهمیه‌ای
۳/۵	۲	هدفمند
۱۰۰	۵۷	جمع کل

جامعه آماری پژوهش

۴۵/۶ درصد از تحقیقات جامعه آماری خود را از شهروندان انتخاب کرده‌اند.

جدول ۵: جامعه آماری پژوهش

درصد	فراوانی	گروه
۴۵/۶	۲۶	شهروندان
۱۹/۲	۱۱	دانشجویان
۵/۲	۳	دانش‌آموزان
۱۴	۸	معلمان
۵/۲	۳	زنان
۱/۷	۱	جوانان
۱/۷	۱	کودکان و نوجوانان مقیم بهزیستی
۱/۷	۱	نوجوانان تحت پوشش کمیته
۳/۵	۲	کارکنان شاغل
۱/۷	۱	گردشگران
۱۰۰	۵۷	جمع کل

هویت قومی شهروندان

جدول ۶: هویت قومی شهروندان

درصد	فراوانی	گروه	درصد	فراوانی	گروه
۵/۲	۳	کرد	۵۷/۸	۳۳	فارس
۵/۲	۳	لر	۱۴	۸	آذری
۱۴	۸	عرب	۱/۷	۱	مازنی
۱۰۰	۵۷	جمع کل	۱/۷	۱	بلوچ

- نتایج نشان می‌دهد که ۵۷/۸ درصد از گروه قومی مورد تحقیق به فارس تعلق دارد.

- به لحاظ شیوه نمونه‌گیری ۴۵ درصد خوشه‌ای، ۳۱ درصد تصادفی ساده، ۱۲ درصد طبقه‌ای، ۶ درصد تمام شمار، ۴ درصد هدفمند، ۱ درصد سهمیه‌ای و ۱ درصد در دسترس بوده است.

- از بعد جامعه آماری پژوهش، ۴۶ درصد شهروندان عمومی، ۲۰ درصد دانشجویان، ۲۰ درصد دانش‌آموزان و معلمان مدارس، ۴ درصد زنان، ۲ درصد جوانان شهر، ۳ درصد کودکان و نوجوانان تحت کمیته و بهزیستی، ۴ درصد کارکنان شاغل دولتی و ۱ درصد گردشگران بوده است.

- به لحاظ هویت قومی، ۵۸ درصد فارس، ۱۴ درصد آذری، ۱۴ درصد عرب، ۶ درصد کرد، ۵ درصد لر، ۲ درصد مازنی و ۱ درصد بلوچ بوده است.

- به لحاظ جنسیت ۴۸ درصد مرد، ۲۵ درصد زنان و ۲۷ درصد مشترک بوده است

تحلیلی

تأثیر شاخص سرمایه اجتماعی بر نشاط اجتماعی

جدول ۷: اثر کل شاخص سرمایه اجتماعی بر نشاط اجتماعی

ضریب اثر	حد پایین	حد بالا	مقدار Z	سطح معنی‌داری
۰/۴۵۹	۰/۳۴۰	۰/۵۱۲	۴/۱۲۰	۰/۰۰۰
متغیر مستقل: سرمایه اجتماعی / متغیر وابسته: نشاط اجتماعی				

بر این اساس نتایج نشان می‌دهد که بین سرمایه اجتماعی و نشاط اجتماعی رابطه معنی‌داری وجود داشته و مقدار ضریب تأثیر آن برابر با ۴۵ درصد است. با افزایش و ارتقای سرمایه اجتماعی ایرانیان، بر میزان و کیفیت نشاط اجتماعی آنها افزوده می‌شود.

تأثیر مؤلفه‌های سرمایه اجتماعی بر نشاط اجتماعی

جدول ۸: تأثیر مؤلفه‌های سرمایه اجتماعی بر نشاط اجتماعی

متغیرهای مستقل	ضریب اثر	حد پایین	حد بالا	مقدار Z	سطح معنی‌داری
مشارکت اجتماعی	۰/۳۴۱	۰/۱۰۲	۰/۳۲۱	۱۲/۹۶۷	۰/۰۰۰
احساس تعلق اجتماعی	۰/۳۰۰	۰/۲۸۱	۰/۴۵۱	۳/۵۶۳	۰/۰۰۰
اعتماد اجتماعی	۰/۴۰۱	۰/۱۶۶	۰/۲۵۶	۴/۰۲۳	۰/۰۰۰
تعلق مذهبی	۰/۳۸۲	۰/۲۳۴	۰/۳۶۱	۶/۲۱۹	۰/۰۰۰
انسجام اجتماعی	۰/۴۵۱	۰/۱۰۰	۰/۱۶۷	۷/۸۹۱	۰/۰۰۰
حمایت اجتماعی	۰/۳۳۸	۰/۱۸۲	۰/۳۷۲	۴/۳۱۲	۰/۰۰۰
کیفیت زندگی	۰/۲۱۴	۰/۴۶۱	۰/۸۱۲	۱۲/۰۷۶	۰/۰۰۰
رضایت اجتماعی	۰/۳۱۷	۰/۱۲۳	۰/۲۵۴	۱۰/۶۸۱	۰/۰۰۰
متغیر وابسته: نشاط اجتماعی					

تأثیر مؤلفه‌های سرمایه اجتماعی بر نشاط اجتماعی

جدول ۹: اثر کل مؤلفه‌های سرمایه اجتماعی بر نشاط اجتماعی

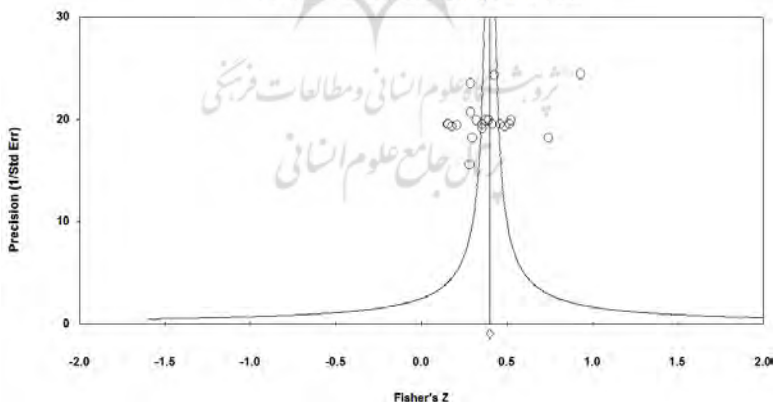
مؤلفه سرمایه اجتماعی	گزارش آماری			
	sig	Z	upper	lower
مشارکت اجتماعی	۰/۰۰۰	۱۲/۹۶۷	۰/۳۲۱	۰/۱۰۲
احساس تعلق اجتماعی	۰/۰۰۰	۳/۵۶۳	۰/۴۵۱	۰/۲۸۱
اعتماد اجتماعی	۰/۰۰۰	۴/۰۲۳	۰/۲۵۶	۰/۱۶۶
تعلق مذهبی	۰/۰۰۰	۶/۲۱۹	۰/۳۶۱	۰/۲۳۴
انسجام اجتماعی	۰/۰۰۰	۷/۸۹۱	۰/۱۶۷	۰/۱۰۰
اثر کل	۰/۰۰۰	۴/۱۲۰	۰/۵۱۲	۰/۳۴۰

نتایج نشان می‌دهد که بین سرمایه اجتماعی و نشاط اجتماعی رابطه معنی‌داری داشته و مقدار اثر کلی آن برابر با ۲۱ درصد است. بر این اساس مؤلفه‌های مشارکت اجتماعی (۰/۳۴۱)، احساس تعلق اجتماعی (۰/۳۰۰)، اعتماد اجتماعی (۰/۴۰۱)، تعلق مذهبی (۰/۳۸۲) و انسجام اجتماعی (۰/۴۵۱) با نشاط اجتماعی رابطه معنی‌داری داشته است. نمودار کیفی (بررسی میزان همگنی و ناهمگنی پژوهش)

در رگرسیون مقدار فیشر و نحوه پراکندگی اطراف خط نشان می‌دهد که مطالعات تا چه اندازه همگن هستند. مطابق پراکندگی نقاط اطراف خط شیب، مطالعات فوق همگن نیستند. به دلیل تفاوت‌های جغرافیایی، زمان اجرا، نویسندگان یا نوع جامعه آماری مورد تحقیق دارای اختلاف و واریانس هستند. در این نمودار در صورت عدم وجود سوگیری انتشار، مطالعات انجام‌شده به صورت متقارن در اطراف اندازه اثر ترکیبی توزیع می‌شوند.

نمودار ۱: رگرسیون برای میزان همگنی و ناهمگنی پژوهش

Funnel Plot of Precision by Fisher's Z

آزمون Q

این آزمون که برای همگنی و ناهمگنی مطالعات به کار می‌رود، دو فرض اساسی مطرح می‌کند:

فرض صفر: بین مطالعات تحت بررسی تفاوت معنی‌داری وجود ندارد.

فرض خلاف: بین مطالعات تحت بررسی تفاوت معنی‌داری وجود دارد.

در صورت همگنی مطالعات، از اندازه ثابت استفاده می‌شود و نتایج حاصل از تصادفی در شرایط ناهمگنی، قابلیت تعمیم بیشتری نسبت به مدل ثابت دارد.

جدول ۱۰: آزمون Q

وضعیت همگنی مطالعات			
Q-value	df	p-value	i-squared
۸۰۴/۳۲۰	۴۶	۰/۰۰۰	۸۵/۱۶۲

با توجه به نتایج مدل با اطمینان ۹۹ درصد می‌توان گفت که فرض صفر مبتنی بر همگن بودن مطالعات رد شده و فرض ناهمگونی (عدم همگنی) پژوهش‌ها تأیید شده است. معنادار بودن $Q=۸۰۴$ نشان از وجود ناهمگنی است. مقدار مجذور i دارای مقداری بین ۰ و ۱۰۰ است و ناهمگنی را به صورت درصدی نشان می‌دهد. هرچه به ۱۰۰ نزدیک‌تر باشد، نشان‌دهنده ناهمگنی بیشتر اندازه‌های اثر پژوهش اولیه است. مقدار (۸۵) درصد مؤید این است که ۸۵ درصد تغییرات کل مطالعات به ناهمگنی بین پژوهش مربوط است. بر این مبنا باید از اثر تصادفی برای تحلیل استفاده کرد؛ یعنی این وضعیت می‌گوید که بررسی بین سرمایه اجتماعی و نشاط اجتماعی، به لحاظ ویژگی تحقیقات از هم متفاوت هستند. بایستی برای مشخص کردن محل این تفاوت‌ها و واریانس از متغیر تعدیل‌گر استفاده کرد. نامتجانس بودن نشانگر وجود اثر تعدیل در اندازه اثر مطالعات است. پس علاوه بر اندازه اثر، باید اثر تعدیل متغیرهای دیگر را نیز بررسی کرد. در این حالت متغیر تعدیل‌گر به دنبال این است که آیا رابطه بین متغیر مستقل و وابسته ناشی از همین است یا نه؟

تأثیر هویت قومی بر نشاط اجتماعی

جدول ۱۱: تأثیر هویت قومی بر نشاط اجتماعی

تصادفی			هویت قومی
Sig	z-value	اندازه ترکیبی	
۰/۰۰۲	۴/۹۳۱	۰/۳۲۰	فارس
۰/۰۰۱	۶/۷۳۱	۰/۳۱۲	آذری
۰/۰۰۱	۱۲/۹۴۱	۰/۳۸۷	کرد
۰/۰۰۰	۸/۹۳۱	۰/۳۳۱	بلوچ
۰/۰۰۲	۳/۶۰۲	۰/۳۷۶	لر
۰/۰۰۰	۶/۹۳۳	۰/۳۵۴	اثر کل

نتایج نشان می‌دهد که هویت قومی بر نشاط اجتماعی تأثیر معنی‌داری داشته است. در این میان هویت قومی کرد با مقدار ۰/۳۸ درصد، قوم لر با مقدار ۳۷ درصد و قوم بلوچ با مقدار ۳۳ درصد بیشترین و هویت قومی ترک با مقدار ۳۱ درصد و فارس با مقدار ۳۲ درصد کمترین تأثیر را داشته است.

تأثیر متغیر جنسیت بر نشاط اجتماعی

جدول ۱۲: تأثیر جنسیت بر نشاط اجتماعی

جنسیت	تصادفی		
	اندازه ترکیبی	z-value	sig
زن	۰/۳۲۱	۱۰/۸۶۵	۰/۰۰۰
مرد	۰/۳۰۷	۶/۸۶۵	۰/۰۰۰
اثر کل	۰/۴۳۱	۳/۸۷۶	۰/۰۰۰

نتایج نشان می‌دهد که نشاط اجتماعی بر حسب جنسیت تفاوت معنی‌داری داشته و مقدار آن در بین زنان (۳۲ درصد) بیشتر از مردان (۳۰ درصد) بوده است و اثر کلی آن برابر با ۴۳ درصد بوده است.

تأثیر متغیر تاهل بر نشاط اجتماعی

جدول ۱۳: تأثیر تاهل بر نشاط اجتماعی

وضع تاهل	تصادفی		
	اندازه ترکیبی	z-value	sig
مجرد	۰/۱۸۹	۵/۱۳۰	۰/۰۰۰
متاهل	۰/۲۱۷	۴/۱۰۲	۰/۰۰۰
اثر کل	۰/۲۰۶	۸/۳۴۱	۰/۰۰۰

نتایج نشان می‌دهد که بین وضع تاهل و نشاط اجتماعی رابطه معنی‌داری وجود دارد و اثر کلی آن برابر با ۲۰ درصد است. در میان میزان نشاط اجتماعی گروه متاهل (۲۱ درصد) بیشتر از مجردها (۱۸ درصد) است.

تأثیر نوع جامعه آماری بر نشاط اجتماعی

جدول ۱۴: تأثیر نوع جامعه آماری بر نشاط اجتماعی

گروه مورد بررسی	تصادفی		
	اندازه ترکیبی	z-value	sig
کلیه شهروندان	۰/۳۲۱	۵/۰۶۵	۰/۰۰۰
دانشجویان	۰/۳۱۳	۳/۵۴۳	۰/۰۰۰
دانش آموزان	۰/۲۰۰	۵/۰۹۸	۰/۰۰۰
اثر کل	۰/۳۴۵	۶/۱۲۲	۰/۰۰۰

نتایج نشان می‌دهد که از بین جامعه آماری مورد بررسی، شهروندان با مقدار ۰/۳۲ درصد بیشترین و دانشجویان با مقدار ۰/۳۱ درصد اثری متوسط و دانش آموزان با مقدار ۰/۲۰ درصد کمترین تأثیر را داشته است.

تأثیر متغیر سطح توسعه بر نشاط اجتماعی

جدول ۱۵: تأثیر سطح توسعه بر نشاط اجتماعی

استان	تصادفی		
	اندازه ترکیبی	z-value	sig
توسعه یافته	۰/۲۳۵	۳/۶۷۱	۰/۰۰۰
در حال توسعه	۰/۳۲۹	۴/۹۳۱	۰/۰۰۰
کم توسعه	۰/۴۱۵	۵/۹۲۳	۰/۰۰۰
اثر کل	۰/۳۱۰	۱۰/۳۴۱	۰/۰۰۰

نتایج نشان می‌دهد که تأثیر سرمایه اجتماعی بر نشاط اجتماعی از طریق سطح توسعه استان‌های مورد بررسی معنی‌دار بوده و مقدار آن برابر با ۳۱ درصد است. بر این اساس نشاط اجتماعی در استان‌های کم‌توسعه با مقدار ۴۱ درصد و در حال توسعه با مقدار ۳۲ درصد بیشترین تأثیر و در استان‌های توسعه‌یافته با مقدار ۲۳ درصد کمترین تأثیر را سرمایه اجتماعی به عنوان متغیر میانجی داشته است.

بحث و نتیجه‌گیری

شادی، شادمانی، نشاط و شادکامی اجتماعی از مهم‌ترین مسائل اجتماعی حال حاضر جامعه ایرانی را شکل می‌دهد. در ایران به دلیل بافت سنتی، بومی، مذهبی و سنت‌های قومی که سرمایه اجتماعی را بازتولید می‌کند، همچنان نشاط اجتماعی از وضعیت مناسبی برخوردار است. سرمایه اجتماعی مجموعه‌ای از اعتماد اجتماعی، هنجارهای جمعی و ارزش‌های جمعی است که با ایجاد هماهنگی و انسجام جمعی، کارایی جامعه را تقویت می‌کند و آنها را برابر کاهش آسیب‌ها و مسائل اجتماعی توانمند می‌کند. تعامل قوی جمعی، احساس تعلق جمعی و باورهای مشترک، ضمن کاهش احساس بیگانگی و انزوای اجتماعی به تقویت نشاط، شادی و انرژی مثبت جمعی کمک می‌کند. جامعه ایرانی به دلیل ساختار سنتی، سلطه گروهی اولیه و خویشاوندی بر روابط اجتماعی، همچنان جامعه‌ای جمع‌گرا محسوب می‌شود. در جامعه سنتی جمع‌گرا همچنان ارزش‌های جمعی حاکم بوده و نشاط اجتماعی به مثابه یکی از غنی‌ترین امر در آن جریان دارد. این شادی در مراسم جمعی عروسی، اعیاد مذهبی، جشن‌های مختلف خود را نمایان می‌سازد. بر این اساس نشاط اجتماعی در جامعه ایران برخاسته از میزان سرمایه اجتماعی است. هدف اصلی پژوهش انجام فراتحلیل در ارتباط با میزان تأثیر سرمایه اجتماعی و مؤلفه‌های آن بر نشاط اجتماعی در بازه زمانی ۱۳۸۷-۱۴۰۱ است. نتایج نشان می‌دهد که سرمایه اجتماعی در ۴۷ سند تحقیقی بر نشاط اجتماعی تأثیری مثبت و معنی‌داری داشته و مقدار این اثر برابر با ۰/۲۱ است. با افزایش میزان سرمایه اجتماعی در جامعه، نشاط اجتماعی نیز افزایش می‌یابد. همچنین بین مؤلفه‌های سرمایه اجتماعی با نشاط اجتماعی رابطه معنی‌دار و مستقیمی وجود داشته است. با افزایش تعلق اجتماعی در بین شهروندان، میزان نشاط اجتماعی نیز افزایش می‌یابد و ضریب آن برابر با ۰/۳۰ است. تعلق اجتماعی حکایت از تعلق، وابستگی و حس عاطفی فرد نسبت به محیط، محل زندگی، جامعه و فرهنگ و ارزش‌های موجود دارد که بخشی از هویت اجتماعی شهروندان را شکل می‌دهد. هرچه شدت این متغیر بیشتر، به همان میزان سطح نشاط اجتماعی نیز بهتر می‌شود. مشارکت اجتماعی به معنای همکاری، تعامل، همیاری جمعی فرد در امور اجتماعی، سیاسی، فرهنگی و اقتصادی است که نشان از جمع‌گرایی، همدلی، اجماع و توافق بر روی هدف‌های مشترک دارد. با افزایش میزان مشارکت اجتماعی نشاط اجتماعی نیز افزایش می‌یابد، که مطابق یافته‌ای فراتحلیل میزان اثر نهایی آن برابر با ۰/۳۴ است. اعتماد در جامعه به مفهوم باور به صداقت، راست‌گویی، رعایت معیارهای اخلاقی، یک‌رنگی و امانتداری است. با افزایش میزان اعتماد اجتماعی بین شهروندان، به همان میزان نشاط اجتماعی تقویت می‌شود. مقدار اثر اعتماد اجتماعی بر نشاط اجتماعی برابر با ۰/۴۰ درصد است. در

کنار مؤلفه اعتماد اجتماعی، نشاط اجتماعی از میزان انسجام اجتماعی نیز تأثیر می‌پذیرد و ضریب آن برابر با ۰/۴۵ است. انسجام اجتماعی، معدل پیوستگی، میزان ارتباط، پیوند، همجوشی و شدت نزدیکی افراد و کاهش فاصله اجتماعی - عاطفی است؛ هرچه شدت آن بیشتر باشد، جامعه از نشاط بیشتری برخوردار خواهد بود. باورهای مذهبی، عنصری روانی و تعیین‌کننده جهت و کنش رفتاری در جامعه است. تعلق مذهبی به معنای میزان باور، علاقه، تعهد و اجرای مناسک دینی است که جامعه را به دلیل اتحاد، انسجام، امنیت‌آفرینی، پیوند اجتماعی و امیدآفرینی از نگرانی استرس، احساس ناامنی و احساس بی‌هنجاری دور نموده و سطح نشاط اجتماعی را افزایش می‌دهد. تعلق مذهبی توانسته ۰/۳۸ درصد از تغییرات نشاط اجتماعی را پیش‌بینی نماید.

مطابق نظریه سرمایه اجتماعی می‌توان گفت که ایجاد شبکه‌ای از منابع، سرمایه و توانایی جمعی، فرد را از انزوا، بیگانگی و تنهایی و رنج روانی نجات می‌دهد. وجود هنجارهای مبتنی بر اعتماد متقابل، انسجام جمعی و پیوندهای گروهی، تجارب زندگی جمعی را بر مبنای نشاط اجتماعی قرار می‌دهد؛ ضمن افزایش اعتماد به نفس و عزت نفس جمعی، از پریشانی اجتماعی، اضطراب اجتماعی و استرس جمعی ممانعت می‌کند، به جای احساس انومی و ناامنی نسبت به آینده، ثبات ذهنی را پایدار می‌سازد. تقویت پیوندهای جمعی، برقراری تعاملات اجتماعی، تعهد جمعی و مسئولیت‌پذیری، تعلق جمعی، ترویج نوع‌دوستی از طریق همیاری اجتماعی، تعاون، بده بستان، بسترهای نشاط اجتماعی را خلق می‌کند؛ ضمن اینکه سلامت اجتماعی افزایش می‌یابد، خشونت‌های خانگی، بزهکاری، رفتارهای پرخطر و نزاع قومی نیز کاهش می‌یابد. اگرچه با مدرنیته و جهانی‌شدن، جامعه در مسیر نوسازی قرار گرفته و دچار تغییر صمیمیت جمعی شده و از میزان نشاط اجتماعی آن کاسته شده؛ اما همچنان سرمایه اجتماعی در ایران مهم‌ترین نقش را در تقویت و حفظ نشاط اجتماعی داشته است. شبکه‌های روابط اجتماعی، دوستی‌ها، کنترل جمعی، اعتماد اجتماعی، مشارکت و همدلی اجتماعی دارای اهمیت فراوانی است.

منابع

- ابراهیم پور، داوود و سلامتی، رقیه (۱۳۹۵). بررسی رابطه بین سرمایه اجتماعی و فرهنگی با میزان نشاط اجتماعی در بین کودکان و نوجوانان ۱۸-۱۲ سال مقیم مراکز تحت حضانت بهزیستی. *نشریه مطالعات جامعه‌شناسی*، ۳۲(۳)، ۷۳-۹۶.
- ابراهیم‌زاده، بیت‌الله، آرام، هاشم و پناهی، بهنام (۱۳۸۹). بررسی نشاط اجتماعی و عوامل مؤثر بر آن در بین دانشجویان دانشگاه آزاد واحد پارس‌آباد مغان. *جامعه‌شناسی معاصر*، ۲(۴)، ۱۲۱-۱۴۴.
- اسدی‌فرد، رؤیا (۱۳۹۲). تبیین مفهوم شادی در مدیریت اسلامی. *مدیریت اسلامی*، ۲۱(۲)، ۱۷۷-۲۰۴.
- اعظمی، امیر، آبیانی اصفهانی، سعید و تولایی، روح‌الله (۱۳۸۵). رهبری و مدیریت اخلاق اسلامی. *توسعه انسانی پلیس*، ۵(۱۷)، ۷۱-۸۸.
- افشانی، سیدعلیرضا (۱۳۹۴). بررسی میزان نشاط اجتماعی در بین جوانان یزدی و عوامل مرتبط با آن. *تحلیل اجتماعی نظم و نابرابری اجتماعی*، پژوهشنامه علوم انسانی، ۲(۲)، ۷۱-۲۷.
- افلاطونی، مرضیه (۱۴۰۱). بررسی تأثیر عوامل اجتماعی - اقتصادی بر احساس نشاط اجتماعی در میان زنان سرپرست خانوار (مورد مطالعه زنان سرپرست خانوار تحت پوشش بهزیستی اهواز). پایان‌نامه کارشناسی ارشد. دانشگاه شهید چمران اهواز.
- امیرکافی، مهدی و زارع، بهنام (۱۳۹۱). بررسی تأثیر سرمایه اجتماعی بر شادکامی (مورد مطالعه: شهر کرمان). *راهبرد اجتماعی و فرهنگی*، ۲(۵)، ۴۱-۷۷.
- امیرمظاهری، امیرمسعود و فخاریان، منا (۱۳۹۵). نقش سرمایه اجتماعی در شادی جوانان (دانشجویان روان‌شناسی دانشکده علوم اجتماعی تهران مرکز). *مطالعات جامعه‌شناسی*، ۹(۳۳)، ۷-۳۴.
- امیری، رقیه و کیا، علی‌اصغر (۱۳۹۲). بررسی میزان نشاط اجتماعی و عوامل مرتبط با آن در بین شهروندان ۱۵-۶۴ سال شهر اهواز. *مجله برنامه‌ریزی رفاه و توسعه اجتماعی*، ۴(۱۵)، ۱۳۸-۱۷۸.
- ایزی، اله‌سادات و آگاهی، محسن (۱۳۹۵). رابطه امنیت و اعتماد اجتماعی و میزان نشاط اجتماعی: (شهرستان بجنورد). *مجله دانش انتظامی خراسان جنوبی*، ۳(۱۱)، ۷۷-۱۰۳.
- آرام فرد، منصوره (۱۳۸۳). به‌سوی آرامش و شادی. اصفهان: فرهنگ مردم.
- آزیر، مریم (۱۳۹۹). مطالعه جامعه‌شناختی عوامل مؤثر بر نشاط اجتماعی معلمان (مورد مطالعه: معلمان ناحیه ۴ شهر کرج). پایان‌نامه کارشناسی ارشد. دانشگاه البرز.
- بخارایی، احمد و دیگران (۱۳۹۵). مطالعه میزان نشاط اجتماعی در شهر بوشهر و عوامل اجتماعی مؤثر بر آن (مؤلفه‌های مورد بررسی اعتماد اجتماعی و دین‌داری). *مطالعات علوم اجتماعی ایران*، ۱۱۳(۱)، ۱۷-۳۶.
- بختیار نصرآبادی، حسنعلی، پهلوان صادق، اعظم (۱۳۹۱). تأثیر سطح تحصیلات آموزش برنامه شادی فوردایس بر افزایش نشاط. *مطالعات روان‌شناسی تربیتی*، ۹(۱۵)، ۲۱-۴۰.
- بشیری گیوی، حسین و اعلائی یوسجن، محسن (۱۳۹۶). نقش توسعه برنامه‌های فرهنگی - اجتماعی دانشگاه پیام نور بر نشاط اجتماعی دانشجویان در سال ۱۳۹۵. *مطالعات توسعه اجتماعی ایران*، ۹(۲)، ۴۱-۵۱.
- بلالی، اسماعیل (۱۳۹۰). بررسی نشاط اجتماعی دانشجویان و ارتباط آن با سرمایه اجتماعی با تأکید بر رشته علوم انسانی. *توسعه اجتماعی*، ۲۶(۲)، ۲۱۹-۲۴۸.
- بیکر، واین (۱۳۸۲). مدیریت و سرمایه اجتماعی. ترجمه مهدی الوانی و محمدرضا ربیعی مندجین. تهران: سازمان مدیریت صنعتی.
- توسلی، غلامعباس و موسوی، مرضیه (۱۳۸۴). مفهوم سرمایه در نظریات کلاسیک و جدید با تأکید بر نظریه‌های سرمایه اجتماعی. *نامه علوم اجتماعی*، ۲۶، ۱-۳۲.

- جعفروند، فرشاد و فتحی، سروش (۱۳۹۴). تحلیلی بر رابطه سرمایه اجتماعی و شادی در زندگی دانشجویی (مورد مطالعه: دانشجویان واحد علوم تحقیقات تهران). *مطالعات توسعه اجتماعی ایران*، ۷(۳)، ۹۵-۸۱.
- جعفری، محمد و فلاحی، شاهپور (۱۳۹۴). بررسی عوامل درون‌سازمانی مؤثر بر ارتقای سرمایه اجتماعی پلیس آگاهی ویژه شرق استان تهران. *مطالعات امنیت اجتماعی*، ۴۴، ۳۸-۱۷.
- جهان‌دیده، عبدالباسط (۱۴۰۰). *بررسی عوامل مؤثر بر نشاط اجتماعی دانش‌آموزان متوسطه دوم شهر سیب و سوران در سال تحصیلی ۱۴۰۰-۱۴۰۱*. پایان‌نامه کارشناسی ارشد. دانشگاه پیام نور استان بوشهر.
- چلیبی، مسعود و موسوی، سیدمحسن (۱۳۸۷). بررسی جامعه‌شناختی عوامل مؤثر بر شادمانی در سطوح خرد و کلان. *جامعه‌شناسی ایران*، ۹(۲۰۱)، ۵۷-۳۴.
- حاجی‌زاده میمنده، مسعود و ترکان، رحمت‌الله (۱۳۹۴). بررسی میزان و عوامل فرهنگی و اجتماعی مرتبط با نشاط اجتماعی. *مطالعات جامعه‌شناختی شهری*، ۵(۱۶)، ۸۶-۵۹.
- حقیقتیان، منصور (۱۳۹۴). عوامل اجتماعی مؤثر بر شادمانی اجتماعی معلمان شهر اصفهان. *راهبرد اجتماعی-فرهنگی*، ۴(۱۶)، ۲۵۶-۲۳۹.
- خوش‌فر، غلامرضا و دیگران (۱۳۹۲). بررسی تأثیر سه نوع سرمایه اقتصادی، فرهنگی و اجتماعی بر شادی جوانان. *رفاه اجتماعی*، ۱۱۳(۵۱)، ۳۱۴-۲۸۳.
- دانا، عبدالرحمن (۱۳۹۹). *بررسی تأثیر عوامل اجتماعی بر نشاط اجتماعی معلمان در شهرستان مهاباد*. پایان‌نامه کارشناسی ارشد. دانشگاه پیام نور همدان.
- دانش، علی (۱۳۹۶). *بررسی عوامل اجتماعی مؤثر بر نشاط اجتماعی معلمان شهر یاسوج*. پایان‌نامه کارشناسی ارشد. دانشکده ادبیات و علوم انسانی دانشگاه یاسوج.
- دهقانی، حمید؛ ربانی، رسول و خوش‌فر، غلامرضا (۱۳۹۰). بررسی تأثیر سرمایه اقتصادی بر شادی جوانان. *راهبرد فرهنگ*، ۱۲ و ۱۳، ۱۷۸-۱۸۲.
- ذهبی، عاطفه (۱۳۹۴). بررسی تأثیر رابطه میان دین‌داری و سرمایه اجتماعی بر میزان نشاط اجتماعی در میان گردشگران مذهبی ایرانی (مورد مطالعه شهر مشهد). *اسلام و علوم اجتماعی*، ۷(۱۴)، ۹۱-۷۷.
- رادان، فاطمه (۱۳۹۸). پیش‌بینی نشاط اجتماعی بر اساس سرمایه اجتماعی دانشجویان زن. *مدیریت سرمایه اجتماعی*، ۶(۲)، ۲۳۶-۲۱۹.
- رضادوست، کریم، زکوی، اسماعیل و عسگری، احسان (۱۴۰۰). بررسی عوامل اجتماعی مؤثر بر میزان نشاط در استان خوزستان. *توسعه اجتماعی*، ۸(۴)، ۴۶-۲۹.
- ریترز، جورج (۱۳۷۴). *نظریه‌های جامعه‌شناسی در دوران معاصر*. ترجمه محسن ثلاثی. تهران: علمی و فرهنگی.
- زاهدی مازندرانی، محمد (۱۳۸۲). *توسعه و نابرابری*. تهران: مازیار.
- سپهوند، رضا و جعفری، سلیمان (۱۳۹۵). تأثیر احساس امنیت اجتماعی بر سرمایه و نشاط اجتماعی. *مدیریت سرمایه اجتماعی*، ۳(۴)، ۵۴۱-۵۲۱.
- سعادت‌طلب، آیت و جعفری، مصطفی (۱۳۹۹). تحلیل نقش نشاط معنوی در رابطه میان سرمایه‌های اجتماعی و حمایت اجتماعی و تاب‌آوری کارکنان در برابر همه‌گیری بیماری کوید ۱۹ در دوران فاصله‌گذاری اجتماعی. *فصلنامه پژوهش در سلامت روان‌شناختی*، ۱۱۴(۱)، ۱۲۹-۱۱۵.
- سمیعی اصفهانی، علی و پوردانش، سامر (۱۳۹۷). بررسی عوامل اجتماعی مؤثر بر نشاط اجتماعی معلمان. *نشریه مطالعات توسعه اجتماعی ایران*، ۱۱(۱)، ۸۹-۱۰.
- سیاهپوش، اسحاق، رضاپور، داریوش و حسن‌پور افرینه، خدیجه (۱۳۹۷). بررسی میزان نشاط اجتماعی نوجوانان تحت پوشش کمیته امداد امام خمینی (ع) شهر پلدختر و عوامل اجتماعی مؤثر بر آن. *توسعه اجتماعی*، ۱۳(۲)، ۱۷۲-۱۴۱.
- شارع‌پور، محمود (۱۳۸۷). نقش شبکه‌های اجتماعی در بازتولید نابرابری آموزشی. *تعلیم و تربیت*، ۹۱، ۱۶۵-۱۸۰.

- شجاعی باغینی، محمد مهدی (۱۳۸۷). مبانی مفهومی سرمایه اجتماعی. تهران: پژوهشکده مطالعات فرهنگی و اجتماعی.
- شربتیان، محمد حسن (۱۳۹۴). سنجش میزان بهره‌مندی از شاخص‌های سلامت اجتماعی جوانان ۱۸ تا ۳۰ ساله شهرستان قائن و عوامل مؤثر بر آن. پایان‌نامه کارشناسی ارشد. دانشگاه پیام نور تهران.
- شریف‌زاده، حکیمه‌سادات، میرمحمدتبار، سیداحمد و عدلی‌پور، صمد (۱۳۹۶). بررسی عوامل مؤثر بر نشاط اجتماعی در ایران؛ فراتحلیلی از تحقیقات موجود. راهبرد فرهنگ، ۱۰(۴۰)، ۱۵۹-۱۸۰.
- شمس، مجید و دیگران (۱۳۹۷). تبیین شاخص‌های سرمایه اجتماعی در راستای ارتقای نشاط اجتماعی و سلامت روان شهروندان شهر همدان. نگرش‌های نو در جغرافیای انسانی، ۱۱(۱)، ۲۸۴-۲۹۹.
- شمشیری، سهیلا (۱۴۰۳). بررسی تأثیر رابطه میان دین‌داری و سرمایه اجتماعی بر میزان نشاط اجتماعی در میان زائران مذهبی ایران (مورد مطالعه: شهر قم). پایان‌نامه کارشناسی ارشد. دانشگاه پیام نور استان همدان.
- شیرقلم زن، علی (۱۴۰۲). مطالعه عوامل جامعه‌شناختی مرتبط با نشاط اجتماعی زنان در شهر اسلام‌آباد غرب. پایان‌نامه کارشناسی ارشد. دانشگاه پیام نور استان همدان.
- صوری، رباب (۱۳۸۹). بررسی احساس امنیت اجتماعی زنان شاغل در محیط کاری سازمان‌ها و ادارات دولتی شهر تبریز. پایان‌نامه کارشناسی ارشد. دانشکده علوم انسانی و اجتماعی دانشگاه تبریز.
- طالب‌زاده شوشتری، لیلا و مژکی‌نژاد، سمیه (۱۴۰۰). بررسی نشاط اجتماعی و عوامل مؤثر بر آن (مورد مطالعه: شهر بیرجند). مطالعات فرهنگی اجتماعی خراسان، ۱۶(۱)، ۳۳-۶۰.
- عارف، ابریشم و دیگران (۱۴۰۱). تأثیر اعتماد اجتماعی خانواده بر نشاط اجتماعی معلمان متأهل دبیرستان‌های شهر تهران در سال ۱۳۹۸. مطالعات فرهنگی و ارتباطات، ۱۸(۶۷)، ۱-۲۳.
- عمید، حسن (۱۳۹۳). فرهنگ فارسی عمید. تهران: امیرکبیر.
- عنبی، موسی (۱۳۹۲). ستایش‌های شادمانه: الگوی مؤثر شاد زیستی مردمی در ایران. انسان‌شناسی، ۱۱(۱۸)، ۱۰۱-۱۲۹.
- عنبی، موسی و حق، سمیه (۱۳۹۳). بررسی عوامل فردی و اجتماعی مؤثر بر نشاط اجتماعی زنان منطقه شهری و روستایی شهرستان دلیجان. جامعه‌شناسی کاربردی، ۱۲۵(۱)، ۱-۲۶.
- غفاری، غلامرضا (۱۳۸۷). تبیین نظری سرمایه اجتماعی، مجموعه مقالات سرمایه اجتماعی و توسعه در ایران. تهران: مؤسسه تحقیقات و توسعه علوم انسانی.
- فاین، بن (۱۳۸۵). سرمایه اجتماعی و نظریه اجتماعی. ترجمه سیدمحمدکمال سروریان. تهران: پژوهشکده مطالعات راهبردی.
- فرجی، طویی و خادمیان، طلیعه (۱۳۹۲). عوامل اجتماعی مؤثر در نشاط اجتماعی دانشجویان. مطالعات جامعه‌شناختی ایران، ۲(۵)، ۱۹-۳۸.
- فرزعلیان، الهه؛ گنجی، محمد و نیازی، محسن (۱۳۹۸). بررسی نقش سرمایه اجتماعی فرهنگی و اقتصادی در گرایش شهروندان به سبک زندگی نشاط محور. مطالعات و تحقیقات اجتماعی در ایران، ۲۸(۲)، ۳۷۹-۴۱۰.
- فیض، سیدمحمد (۱۳۸۹). الگوی مدیریت اسلامی. تهران: معاونت آموزش ناجا - اداره کل منابع و متون درسی.
- فیلد، جان (۱۳۸۴). سرمایه اجتماعی. ترجمه غلامرضا غفاری و حسین رمضانی. تهران: کویر.
- قانع‌راد، محمدامین و حسینی، فریده (۱۳۸۴). ارزش‌ها، شبکه روابط و مشارکت در سازمان‌های غیردولتی. جامعه‌شناسی ایران، ۲۶(۳)، ۹۷-۱۲۳.
- کاردان، سعید (۱۴۰۲). عوامل اجتماعی مؤثر بر احساس شادکامی و نشاط اجتماعی معلمان دبیرستان‌های شهرستان بیرجند در سال ۱۳۹۹. پایان‌نامه کارشناسی ارشد. دانشگاه بیرجند.
- کلانتری، عبدالحسین و حسینی‌زاده آرانی، سیدسعید (۱۳۹۷). رابطه بین سرمایه اجتماعی و نشاط اجتماعی جوانان شهر دهلران. پژوهش‌نامه مددکاری اجتماعی، ۳(۱۰)، ۴۱-۷۲.

- کلدی، علیرضا (۱۳۸۴). سرمایه اجتماعی و خانواده. مجموعه مقالات نخستین سمپوزیوم سرمایه اجتماعی و رفاه اجتماعی. تهران: دانشگاه علوم بهزیستی و توانبخشی.
- کهن‌سال قدیم‌وند، پریسا (۱۳۹۹). بررسی میزان نشاط اجتماعی و عوامل اجتماعی مرتبط با آن در بین شهروندان. پایان‌نامه کارشناسی ارشد. دانشگاه تبریز.
- گلایی، فاطمه و اخشی، نازیلا (۱۳۹۴). مشارکت اجتماعی و نشاط اجتماعی. جامعه‌شناسی کاربردی، ۲۶ (۳)، ۱۳۹-۱۶۰.
- گلمحمدی، ابوالفضل (۱۴۰۳). تعیین عوامل فرهنگی، اجتماعی و اقتصادی مؤثر بر نشاط اجتماعی شهروندان شهر تبریز. پایان‌نامه کارشناسی ارشد. دانشگاه پیام نور استان همدان.
- محتشم، صدراآله (۱۳۹۱). بررسی میزان نشاط اجتماعی در شهر بوشهر و عوامل مؤثر بر آن. پایان‌نامه کارشناسی ارشد. دانشکده علوم اجتماعی دانشگاه پیام نور.
- مداحی، ملیکا (۱۴۰۳). مطالعه جامعه‌شناختی احساس شادی در میان زنان متأهل شهر کاشان. پایان‌نامه کارشناسی ارشد. دانشگاه کاشان. دانشکده علوم انسانی.
- مشایخ صالحانی، آمنه (۱۴۰۳). بررسی جامعه‌شناختی اثرات حمایت اجتماعی بر میزان شادی (مطالعه موردی: کارکنان شاغل در ادارات دولتی شهر نوشهر). پایان‌نامه کارشناسی ارشد. دانشگاه مازندران.
- منصوری مرادیان، سمیه، شمس، مجید و ملک‌حسینی، عباس (۱۳۹۷). تبیین شاخص‌های سرمایه اجتماعی در راستای ارتقای نشاط اجتماعی و سلامت روان شهروندان (مطالعه موردی: شهر همدان). نگرش‌های نو در جغرافیای انسانی، ۱۱ (۱)، ۲۸۴-۲۹۹.
- منصوری، الهه (۱۴۰۰). تبیین جامعه‌شناختی ارتباط بین سرمایه اجتماعی و نشاط اجتماعی جوانان. پایان‌نامه کارشناسی ارشد. دانشگاه پیام نور استان تهران.
- منصوری، فاطمه (۱۴۰۳). بررسی عوامل اجتماعی - فرهنگی مؤثر بر نشاط اجتماعی مورد مطالعه جوانان ۱۸ تا ۲۵ سال شهر دلوآر. پایان‌نامه کارشناسی ارشد. دانشگاه پیام نور استان بوشهر.
- موسوی، سیدنظام‌الدین (۱۴۰۰). بررسی عوامل اجتماعی مؤثر بر میزان نشاط اجتماعی (مطالعه موردی: دانشجویان کارشناسی و ارشد رشته‌های علوم اجتماعی - روان‌شناسی دانشگاه پیام نور/ایده). پایان‌نامه کارشناسی ارشد. دانشگاه پیام نور استان تهران.
- موسوی، میرطاهر، رفیعی، حسن و قاسم‌زاده، داود (۱۳۹۰). بررسی ارتباط بین سرمایه اجتماعی برون گروهی و شادی در بین شهروندان تهران در سال ۱۳۹۰. مطالعات جامعه‌شناسی، ۳ (۱۲)، ۱۲۵-۱۳۷.
- مهدوی، محمدصادق و رحمانی خلیلی، احسان (۱۳۸۹). بررسی عوامل مؤثر بر سرمایه اجتماعی شهروندان تهرانی. مجله جامعه‌شناسی معاصر، ۲ (۲)، ۱۱۹-۱۴۳.
- مهدی‌زاده، شراره، گنجی، محمد و زارع غیاث آبادی، فاطمه (۱۳۹۳). مطالعه رابطه بین شادی و سرمایه اجتماعی در بین جوانان. مطالعات راهبردی ورزش و جوانان، ۱۳ (۲۶)، ۸۵-۱۰۸.
- ناصری، فائزه (۱۳۹۹). بررسی عوامل جامعه‌شناختی مؤثر بر نشاط اجتماعی معلمان شهرستان تویسرکان. پایان‌نامه کارشناسی ارشد. دانشگاه پیام نور همدان.
- نباتی‌مقدم، صادق (۱۳۹۲). بررسی عوامل مؤثر بر نشاط اجتماعی جوانان شهر اردبیل. پایان‌نامه کارشناسی ارشد. دانشگاه آزاد اسلامی خلخال.
- نصر اصفهانی، علی، فرخی، مجتبی و امیری، زینب (۱۳۹۱). تأثیر سیرت نیکوی مدیران بر شادی کارکنان بر اساس آموزه‌های اسلامی. مدیریت اسلامی، ۲۰ (۱)، ۷۹-۶۱.
- نصرتی، سامان (۱۳۹۹). بررسی تأثیر سرمایه اجتماعی بر میزان شادی دانشجویان. پایان‌نامه کارشناسی ارشد. دانشگاه مازندران.
- وحید خراسانی، حسین (۱۳۸۷). به یاد آن که مذهب حق یادگار اوست. قم: مدرسه الامام باقرالعلوم (ع).

هزارجریبی، جعفر و آستین افشان، پروانه (۱۳۸۸). بررسی عوامل مؤثر بر نشاط اجتماعی (با تأکید بر استان تهران). *جامعه‌شناسی کاربردی*، ۲۰(۱)، ۱۱۹-۱۴۶.

هزارجریبی، جعفر و مرادی، سجاد (۱۳۹۳). نشاط اجتماعی و عوامل مرتبط با آن (دانشجویان دانشگاه علامه طباطبائی). *مطالعات ملی*، ۴۱(۴)، ۲۶-۳.

Coromina Soler, L. (2006). Social Networks and Performance in Knowledge Creation: An Application and Methodological Proposal. *ph.D. Dissertation*, Department of Economics, University of Girona.

De lange. D. (200۵). How to Collect Complete Social Network Data? Nonresponse Prevention, Nonresponse Reduction and Nonresponse Management based on proxy Information. *Unpublished Doctoral Dissertation*, Ghent University, Belgium.

Fukuyama, F. (1999). *What is Social Capital? The Institute of Public Policy* George Mason University, Prepared for delivery at the IMF Conference on Second Generation Refrms.

Harphan, D. (2005). *Social capital*. London: Polity Press.

Huysman, M. & Wulf, V. (2004). Social capital and information technology: Current debates and research. In M. Huysman & V. Wulf (Eds.). *Social capital and information technology* (1-15). Cambridge, Massachusetts: Massachusetts Institute of Technology.

James, House, Robbins, Cynthia and Helen Metzner (1982). The association of social relationships and activities with mortality: Prospective evidence from Tecumseh Community Health Study. *American Journal of Epidemiology*, 116-120, 40-123.

Mouratidis, Kostas(2022). Built environment , urban vitality & social cohesion: Do vibrant neighborhoods foster strong communities? , *Landscape & Urban Planning*, 204, 103951.

Portes, A. (1998). Social capital: its origins and applications in modern sociology. *Annual Review of Sociology*, 24, 1-24.

Ritzer, G. (2000). *Sociological Theory*. McGraw Hill: New York.

Saxton, Gregory D. (2007). *Social Capital and the Vitality of Community-Based Organizations*. Researchgate, Semantic schooler, <https://www.semanticscholar.org/pape>.

Scott, Katherine (2009). *Community Vitality: A Report of the Institute of Wellbeing*. Toronto: Institute of Wellbeing.

Seminar, Saguar (2001). *Social Capital Community Benchmark Survey: Executive Summary*. Saguaro Seminar at the John F. Kennedy School of Government, Harvard University.

Shaffer, R. and Summers, G. (1988). *Community economic development. In Community Economic Vitality: Major Trends and Selected Issues*. Ames, IA: The North Central Regional Center for Rural Development.

Snook, J.S. (2002). The Effect of Technology on Social Interaction in local Community Organization, *Thesis* submitted for the the degree of Master of Science at Virginia Polytechnic Institute & State University.

Woolcock, Michael (1998). Social Capital and Economic Development: Toward a Theoretical Synthesis and Policy Framework. *Theory and Society*, 27, 151-208.